

УДК 911.3:338.48:711

СУЧАСНИЙ ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК МАЛИХ ТУРИСТИЧНИХ МІСТ ГАЛИЧИНИ: ПРИКЛАД ЗОЛОЧЕВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Роман Лозинський¹ , Ірина Закутинська² , Оксана Стецюк¹ ,
Любомир Безручко¹ , Петро Пановик¹

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, Україна, 79007
e-mail: roman.lozynskyi@lnu.edu.ua, oksana.stetsyuk@lnu.edu.ua,
lyubomyr.bezruchko@lnu.edu.ua, petro.panovyk@lnu.edu.ua

² Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018
e-mail: irina.zakutynska@pnu.edu.ua

Окреслено, що міста України, великі й малі, зазнають глибоких економічних, соціальних і демографічних змін, зумовлених подіями останнього десятиліття в державі. Російська військова агресія, пандемія COVID-19, економічна криза призвели до значних трансформацій міського простору, що вимагає своєчасної реакції з боку органів влади, зокрема, у сфері міського планування і дизайну.

Присвячено аналізу сучасного просторового розвитку одного з малих туристичних центрів Галичини – м. Золочева Львівської області. Місцева влада зробила спробу розширити міський туристичний простір, здійснивши ревалоризацію центрального району з історичною забудовою і квартальною планувальною структурою. Щоб посилити туристичну привабливість міста, використано різноманітні засоби міського планування і дизайну, залучено кошти загальнодержавних і регіональних програм розвитку, міжнародні гранти, мобілізовано власні ресурси.

Зазначено, що на початку XXI ст. головним поштовхом для розвитку туризму в Золочеві стала реставрація і музеєфікація Золочівського замку, найвідомішого туристичного об'єкта міста. Головною подією в просторовому розвитку міста в останнє десятиріччя стала реконструкція пл. Вічевої та прилеглих до неї вулиць. Міська влада Золочева здійснила також численні заходи з впорядкування наявних та створення нових громадських просторів. Вулицями Золочева прокладено пішохідний туристичний маршрут “Перлиною Галичини”. Здійснено також заходи з благоустрою міських зелених зон, водних об'єктів і прибережних територій.

Доведено, що досвід м. Золочева є важливим для дослідників, які займаються питаннями сталого просторового розвитку малих міст. Це дослідження сприятиме створенню ефективних стратегій і тактик управління містом (особливо з туристичною спеціалізацією) з метою пом'якшення негативних наслідків складної економічної ситуації, в якій опинилися міста України в останні роки.

Ключові слова: просторовий розвиток, туризм, Золочів, місто, міське планування, міський дизайн, Галичина, громадський простір.

Вступ. В Україні є десятки історичних малих міст, які намагаються розвивати туристичну галузь. Володіючи певними туристичними ресурсами, вони орієнтуються передусім на заходи, пов'язані з рекламно-інформаційною діяльністю, використовують інструменти

туристичного брендингу, об'єднують зусилля зі сусідніми містами та громадами, намагаючись залучити нових туристів. Однак чи не головною проблемою розвитку таких міст залишається те, що туристи проводять у них здебільшого один день або ж узагалі декілька годин, а їхній внесок в економіку міста зазвичай обмежується придбаними сувенірами та вхідними квитками в музей, замок чи палац. Щоб втримати туриста на увесь день, а то й декілька, потрібно здійснювати заходи, що пов'язані з просторовим розвитком міст, а саме: розширювати туристичний простір, займатися ревалоризацією історичних центрів, залучати до туризму нові види міських ресурсів.

Питання розширення туристичних просторів активно розробляють органи влади великих туристичних міст. Адже, крім урізноманітнення туристичної пропозиції, це сприяє зменшенню туристичного навантаження на центральну частину міста. Зокрема, у Львові, ще востаннє перед пандемією COVID-19 розпочалася реалізація проєктів з ревіталізації занедбаної старої промислової зони міста (район Підзамче), поліпшення стану житлової забудови поблизу центру, розбудови розважальної і оздоровчо-спортивної мереж закладів на периферії. Це мало би розширити туристичний простір міста, збільшити перелік видів туризму, що в ньому розвиваються, посилити анімаційну складову туристичного продукту. Малі туристичні міста, враховуючи невелику кількість туристичних об'єктів, мають менші можливості для розширення туристичних просторів і урізноманітнення туристичної пропозиції. Щоб посилити туристичну привабливість, їм важливо використовувати інструменти міського планування й міського дизайну, мобілізувати власні ресурси, залучаючи для цього загальнодержавні й регіональні програми розвитку, міжнародні гранти тощо.

Метою цієї статті є аналіз прикладу застосування різноманітних інструментів для підвищення туристичної привабливості і розширення туристичного простору одного з локальних туристичних центрів Галичини – м. Золочів Львівської області.

Огляд літератури. Сталий розвиток малих міст відноситься до головних завдань й водночас проблем просторового планування у Європі [20]. Необхідність підвищеної уваги до розвитку малих міст відображено в низці документів СЕМАТ (Європейська Конференція Міністрів, відповідальних за просторове/регіональне планування) [9]. Зокрема, в "Керівних принципах сталого просторового розвитку Європейського континенту" (2009) зазначається, що з метою "інтеграції "старих" і "нових" держав-членів Ради Європи значні зусилля мають бути спрямовані на вдосконалення інфраструктури, розвиток прикордонних, сільських та відсталих районів, зміцнення малих і середніх міст", а "створення і зміцнення мережі міст поліпшує взаємодоповнюваність міст, створює синергію, сприяє заощадженням, дозволяє об'єднати зусилля, стимулює спеціалізацію, посилює позитивний ефект економічної конкуренції й водночас допомагає уникати пов'язаних з нею прорахунків" [7, с. 40]. У "Люблянській декларації про територіальний вимір сталого розвитку" СЕМАТ закликає "підтримати збалансований поліцентричний розвиток Європейського континенту та створення функціональних міських регіонів, включаючи мережі малих та середніх міст і сільських поселень". У цьому документі також зазначається про особливу важливість малих міст для розвитку сільської території [15, с. 48]. Підтримуючи поліцентричний розвиток СЕМАТ наголошує, що ключовим його елементом є компліментарність. Відповідно "урбаністичні системи та функції включно з малими та середніми за розмірами урбаністичними центрами у сільських регіонах та стосунками між цими центрами та навколишніми районами повинні мати форму мережових структур, які

розширюють сферу свого впливу та користуються власним потенціалом, який базується на можливостях обопільного доповнення різних функцій” [15, с. 85].

Із наукових праць, що стосуються питань просторового розвитку малих міст, які з’явилися в Україні в останні роки, виділимо статті Р. Жирака, Н. Соснової та С. Тупісь, І. Русанової, Н. Лещенко, В. Лях, Н. Бжезовської, Л. Гнесь. Р. Жирак проаналізував головні риси просторової організації малих міст Українських Карпат в історичному аспекті. Він установив, що виникнення, формування і розвиток малих міст Карпатського регіону, насамперед, пов’язане з виконанням ними рекреаційних функцій, розвитком туристичної діяльності та розвитком різноманітних народних промислів [4]. Н. Соснова і С. Тупісь розглянули проблеми містобудівного розвитку малих міст за змінних соціально-економічних умов, окреслили потенційні конфлікти сучасної функціонально-планувальної та просторової структури міста та вимог щодо збалансованого функціонування міста [17]. Об’єктами їхнього аналізу були м. Тячів і смт Буштино Закарпатської області. Н. Лещенко дослідив ревалоризацію історичних центрів малих міст на прикладі м. Клевань Рівненської області і м. Бар Вінницької області [8]. І. Русанова проаналізувала містобудівний розвиток малих міст у приміській зоні Львова (на прикладі м. Пустомити) [16]. Проблеми розвитку та забудови малих і середніх міст в сучасних умовах вивчав В. Лях [11]. Питання збереження історичного образу малих міст Поділля у сучасному архітектурному і містобудівному середовищі розкрито в статті Н. Бжезовської [1]. Серед досліджень історико-архітектурного спрямування виділимо аналіз архітектури житлової забудови малих міст Галичини, кінця XIX–початку XX ст., який здійснила Л. Гнесь [2].

Методи досліджень і матеріали. У процесі написання статті використано літературні, статистичні, картографічні джерела, нормативно-правові акти органів центральної влади і місцевого самоврядування (Золочівської міської ради), документи з просторового і стратегічного планування. Найважливіші методи дослідження: аналіз літературних джерел, картографічний метод, контент-аналіз інтернет-ресурсів про повсякденне життя м. Золочів, історико-географічні зрізи (для аналізу історичних особливостей просторового розвитку м. Золочів). Автори статті двічі відвідали м. Золочів – у 2019 р. і 2023 р., під час поїздки здійснювалися урбаністичні спостереження та фотофіксація просторових змін у місті.

Виклад основного матеріалу. *Просторовий розвиток м. Золочів: історичні аспекти.* Місто Золочів, з населенням 24 тис. жителів у 2022 р., є одним із найцікавіших малих міст Галичини з погляду історії його просторового розвитку. Появі міста традиційно сприяло вдале географічне розташування. Перша згадка про м. Золочів датована 1424 р., магдебурзьке право отримало 1523 р. З цього часу місто тричі перебувало на стадії економічного підйому, що послідовно відобразилося в планувальній структурі.

Перший період розквіту припав на другу третину XVII – першу половину XVIII ст., коли м. Золочів став власністю магнатського роду Собеських. Якуб Собеський побудував у 1634 р. в Золочеві величний замок типу *palazzo in fortezza* (“палац у фортеці”), звів костел Воскресіння Господнього. А його син став польським королем (1674–1696), відомим як Ян III Собеський. Він вважається останнім великим королем Речі Посполитої, за якого держава зазнала підйому, є національним героєм Польщі. Прославився військовими перемогами, керував об’єднаними польсько-австрійсько-німецько-козацькими військами в знаменитій битві під Віднем 1683 р., яка назавжди припинила просування військ Оттоманської імперії вглиб Європи.

Неподалік від Золочева, на віддалі 18 км на північ, у с. Підгірці знаходиться величний палац епохи пізнього Ренесансу і Бароко. Це один із найцікавіших архітектурних об'єктів не лише Львівської області, а й усієї Західної України. Замоку 1635–1640 рр. побудував коронний гетьман Станіслав Конєцпольський, а його внук подарував королю Яну III Собеському. Король часто використовував замок як свою резиденцію, міг місяцями жити в ньому, керуючи державою й приймаючи титулованих гостей. Відповідно, Золочів розвивалося як місто при королівській резиденції. Тут часто зупинялася шляхта, очікуючи на прийом у короля. У місті розбудовано центральну ринкову площу, зведено нові сакральні споруди. Вже у XVIII ст. син короля Яків запросив до міста католицький чернечий орден піарів. Для них збудовано величний костел і монастир, відкрито також колегіум ордену піарів. Золочів став доволі важливим освітнім осередком Руського воєводства.

Другий період економічного підйому міста припав на останню третину XIX ст., він також дуже цікавий, хоча й менш відомий. Розпочався у 1870-х рр., після того як Золочів став важливим залізничним вузлом на лінії Львів–Тернопіль (побудованій в 1871 р.), а розташоване на віддалі в 10 км містечко Сасів почало розвиватися як водолікувальний курорт (орієнтовно з 1865 р.). До Золочева на постійне проживання почали переселятися заможні люди здебільшого літнього та похилого віку з різних галицьких міст та містечок, зокрема, після виходу у відставку, – колишні чиновники та військові. У центральній частині з'явилося чимало нових красивих кам'яниць. А на місці колишніх міських оборонних валів було закладено так звані “шпацери” – прогулянкові сквери, місто-планувальний елемент, притаманний швидше великим містам, таким як Львів чи Краків, ніж невеликому Золочеву. У місті з'явилися три готелі – “Варшавський”, “Панський” і “Прайса” та декілька ресторанів [6].

У радянський період Золочів розвивався як важливий місцевий аграрно-промисловий осередок. Під час часткової індустріалізації Західної України в місті збудовано низку промислових підприємств: “Золочівський радіозавод” (1966 р., філіал Львівського радіотехнічного заводу “Вимірювач”), Золочівський маслосироробний завод, харчокомбінат, швейна фабрика (філіал Львівської фірми “Маяк”), картонажна і валяно-повстяна фабрики, цукровий та цегельно-черепичний заводи, м'ясокомбінат, спиртзавод. Деякі з цих підприємств створено на основі виробництв, що існували ще до 1939 р. (наприклад, маслосирзавод і м'ясокомбінат) [6]. У місті розмістили також декілька великих військових частин.

Завдяки особливостям історії в Золочеві сформувалися сприятливі умови для розвитку туризму. Тут розташовані замок, декілька давніх сакральних будівель, інших цікавих архітектурних об'єктів різних століть, є розпланована центральна площа, парки і сквери. За кількістю пам'яток архітектури в області Золочів поступається лише Львову та Жовкві (яку збудовано як ідеальне ренесансне місто). Крім цього, чимало цікавих історико-культурних, меморіальних і соціально-економічних туристичних об'єктів розташовано в околицях міста: Підгорецький замок, цвинтар дивізії “Галичина”, Центр космічного зв'язку, давньослов'янське та давньоруське городище Пліснесько, Підгорецький монастир, кінна ферма й ін.

Планувальні особливості. У планувальній структурі Золочева чітко виділяється історичний центр міста, в якому відображено його розвиток у попередні століття. Два домінуючих простори – це пл. М. Шашкевича (колишня пл. Ринок, центр міського життя у період коли, місто мало магдебурзьке право) і Золочівський замок. Їх з'єднують вул. М. Шашкевича, вул. Сковороди, вул. Героїв Небесної Сотні та деякі менші прилеглі вулиці із видатними пам'ятками архітектури: ренесансний храм Воскресіння Господнього (збудований у 1624–1627 рр.), костел Успіння Пресвятої Богородиці (1731–1763 рр.),

Золочівський двір (Будинок Убогих) – найдавніший будинок міста, готична споруда, перша згадка про яку датована 1423 р. й ін. На заході центральна частина міста обмежена зеленою смугою вздовж вул. Валової (сквер “Зелений Яр”, Золочівський парк, Парк імені гетьмана України Самуїла Зборовського). Це колишні прогулянкові “шпацери”, закладені в австрійський період. На сході й північному сході центр обмежено р. Золочівка.

У XIX–XX ст. забудовувалася південно-західна частина міста, в напрямку до залізничної станції, зокрема поблизу міського кладовища, на якому трапляються поховання з кінця XVIII ст. У цей період будівельною фірмою Івана Левинського споруджено загальний шпиталь, у радянський період переобладнаний у Центральну районну лікарню. У XX ст. тут збудовано військову частину, Золочівський професійний ліцей, а також промислові об’єкти. Розбудова міста в цьому напрямку обмежена автошляхом М 09 (Тернопіль – Рава-Руська), а також залізничною колією.

Суттєві зміни в плануванні міста відбулися в другій половині XX ст., у зв’язку з повоєнною розбудовою міста. Зокрема, розвинулася західна частина міста вздовж вул. Львівської, поглинувши Львівське передмістя. Місто розвивалося також у північно-західному напрямку (колишнє Глинянське передмістя, вздовж вул. Т. Шевченка), де обмеженнями стали кільцева дорога і Шевченківське озеро. Північно-східна і східна частина сучасного міста розвинулися внаслідок забудови Бродівського передмістя та поглинання села Заріччя, після чого в межі міста ввійшла р. Золочівка, що історично століттями обмежувала його з півночі (рис. 1).

Зауважимо, що на розбудову міста суттєво вплинули рельєф і ландшафт території. Згідно із зонуванням Б. Мухи територія міста розташована на межі двох ландшафтів Бузького і Вороняцького, що вирізняє місто чергуванням підвищених та понижених ділянок. Забудована частина міста знаходиться в межах абсолютних відміток 260–280 м. Частково центр міста, а також його північна частина розташована в межах Золочівської улоговини (входить у склад Підподільської хвилясто-останцевої денудаційної рівнини) [12]. Золочівська улоговина має довжину 15–18 км, простягається з південного сходу на північний захід, в її центрі – долина р. Золочівки. Ця частина завдяки рівнинному рельєфу освоювалася і забудовувалася в першу чергу. Південний схід міста – це частина Гологоро-Вороняцького структурно-денудаційного горбогір’я. Горбогірний рельєф обмежує забудову міста в цьому напрямку, однак він же став ключовим фактором у виборі місця будівництва Золочівського замку. Різноманіття природних умов дозволяє місту формувати зелений каркас території, а також урізноманітнити види відпочинку місцевих жителів. Також зазначимо, що значна частина природних ландшафтів поблизу міста є частиною створеного в 2010 р. національного природного парку “Північне Поділля”, що свідчить про їхній рекреаційний потенціал.

Відновлення Золочівського замку. На початку XXI ст. головним поштовхом для розвитку туризму в Золочеві стала реставрація та музеєфікація Золочівського замку, найвідомішого туристичного об’єкта міста. Реставрація замку розпочалася ще в середині 1980-х рр., після того як його передано Львівській Галереї мистецтва, вона тривала 25 років. До цього він використовувався як в’язниця. Реставраційні роботи ведуться досі, однак найважливішу частину роботи завершено в 2000-х рр. У 2004 р. для туристів відкрито Китайський палац, у якому знаходиться музей східних скульптур, а в 2009 р. відкрито Великий палац. Однак використання туристичного потенціалу міста було дуже

однобічним. Золочів увійшло в маршрут автобусного екскурсійного туру “Золота підкова Львівщини” (три замки – в Олесько, Підгірцях, Золочеві). У вихідні дні поблизу Золочівського замку постійно зупинялися десятки автобусів, а при вході формувалися черги туристів. Однак ці туристи ночували у Львові, в Золочеві вони перебували лише декілька годин, а їхні головні витрати – це вартість вхідних квитків у замок та музеї, а також придбані сувеніри.

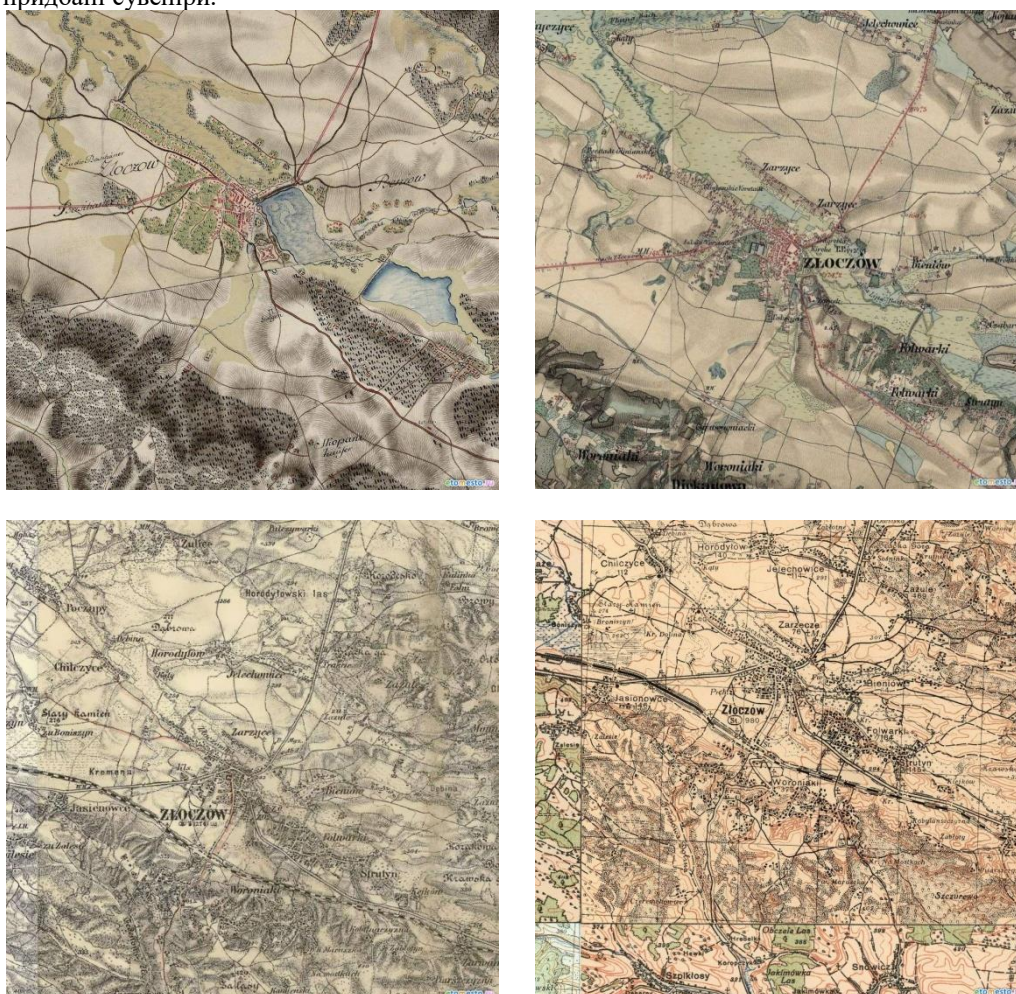

Рис. 1. Золочів на історичних картах (зліва – направо, зверху – вниз: 1779 р. (мапа Фрідріха фон Міга); 1861 р. (мапа “Галичина і Буковина”, 1861–1864 рр. “Друге військове обстеження імперії Габсбургів”); 1887 р.; 1933 р.¹

Fig. 1. Zolochiv on historical maps (rain - to the right, animal - down: 1779 (Friedrich von Mieg's map); 1861 (“Galichyna and Bukovyna” map, 1861–1864 “Second

¹ Джерело: URL: <http://freemap.com.ua>.

Military Survey of the Habsburg Empire”); 1887; 1933).

Сучасний просторовий розвиток. Головною подією стала реконструкція пл. Вічевої та прилеглих вулиць [5, 13]. У центрі міста замінено всі підземні комунікації та оновлено дорожнє покриття на вул. М. Шашкевича, реконструйовано площу перед церквою Воскресіння Господнього, завершено реконструкцію бульвару Сковороди, впорядковано площу перед головним входом до костелу Внебовзяття Пресвятої Діви Марії. Також відновлено дві скульптури, втрачені в радянський період, – Преподобного Йосифа та Пресвятої Діви Марії з малим Ісусом.

Найскладнішим завданням була ревалоризація міського центру. Для цього використано визначну дату – в 2011 р. виповнилося 200 років із дня народження Маркіяна Шашкевича, видатного поета, основоположника нової літератури на західних землях України, який народився у с. Підлисся поблизу Золочева. Ця подія відзначалася на державному рівні, зокрема Верховна Рада України прийняла у 2011 р. Постанову № 3303-VI “Про відзначення 200-річчя з дня народження Маркіяна Шашкевича” [14]. У план заходів щодо відзначення ювілею М. Шашкевича вдалося включити проект “Реконструкція площі Вічевої (М. Шашкевича), вул. М. Шашкевича та прилеглих вулиць м. Золочева Львівській області” (рис. 2).

Рис. 2. Проєкт реконструкції площі Вічевої, вул. М. Шашкевича та прилеглих вулиць².
Fig. 2. The reconstruction project of Vicheva Square, Shashkevich St. a and nearby streets.

Основною ідеєю проєкту була “активізація громадськості міста щодо вирішення проблем збереження, збагачення та ефективного використання історичних та культурних традицій рідного краю” [13]. Загалом ланцюжок вирішення проблеми підвищення рівня економічного розвитку територій, пов’язаних з ім’ям видатного Маркіяна Шашкевича, мав такий вигляд: розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури “Стежками о. Маркіяна Шашкевича” – рекламно-інформаційні заходи – зростання кількості туристів – зростання фінансових надходжень – підвищення рівня зайнятості населення – економічний розвиток території – екстраполяція досвіду на інші території області й України. Проєкт відповідав також “Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.”, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 [3]. Його розділили на три етапи.

На першому етапі було передбачено реконструкцію пл. Вічевої перед пам’ятником М. Шашкевичу із заміною і встановленням нових гранітних блоків стилобату і постаменту пам’ятника М. Шашкевича, а також впорядкування і реконструкції сходів, заміна замощення площі, організація водовідведення, заміна інженерних мереж, зовнішнє освітлення, пандуси для маломобільних груп, будівництво декоративного фонтану й ін.

На другому етапі проєктом було передбачено реконструкцію вул. Героїв Небесної Сотні із заміною всіх підземних комунікацій, підпірної стінки, огорожі школи, відновлення зелених насаджень й ін. Цей етап головно був спрямований на вирішення таких проблем: ліквідація аварійності дороги, якою проходить пішохідний маршрут “Перлина Галичини”, що сполучає Золочівський замок із центральною частиною міста; заміна підземних комунікацій, зокрема дощової каналізації, створення громадського простору для увічнення пам’яті Героїв Небесної Сотні з меморіалізацією подій Революції гідності.

На третьому етапі проєктом було передбачено завершення створення публічного історико-меморіального міського простору (пл. Вічева), нової зеленої зони (вул. Героїв Небесної Сотні) для жителів міста та туристів, поліпшення пішохідних зв’язків від Золочівського замку до історичної частини міста, створення додаткових місць для відпочинку та комфортного перебування мешканців та туристів, а також влаштування додаткових інформаційних засобів.

Зміна політичної ситуації у державі, пандемія COVID-19 й інші події спричинили хронічну нестачу коштів на завершення усього проєкту, його неодноразово призупиняли, оголошувалася кампанія зі збору коштів на його завершення. Зрештою у 2020 р. роботи по проєкту “Реконструкція площі Вічевої (М. Шашкевича), вул. М. Шашкевича та прилеглих вулиць м. Золочева Львівській області” було включено в програму “Велике будівництво”. Збройна російська агресія знову сповільнила виконання проєкту, тому його “майже” завершили щойно в 2023 р., коли м. Золочів виповнилося 600 років. Цьому є пояснення – надмірні витрати з місцевих бюджетів на благоустрій населення не схвалює, домінує гасло “жодної бруківки до перемоги”.

Громадські простори і пішохідний маршрут. Міська влада здійснила також численні заходи з упорядкування наявних і створення нових громадських просторів (рис. 3).

² Джерело: матеріали Золочівської міської ради.

Відновлено пішохідну алею вздовж житлового кварталу на вул. Львівській, освітлено пішохідну алею на вул. Валовій біля церкви Святого Миколая, створено громадський простір на перетині вулиць І. Мазепи й М. Феньвеші, громадський простір – містечко інтелектуальних ігор на вул. Січових Стрільців, біля житлових будинків № 41–53 [13]. Пішохідною стала вулиця М. Шашкевича, що дозволило на її основі створити центральну алею (з магазинами, закладами харчування, банками). Усі ці заходи здійснено в межах реалізації міських програм розвитку або ж профінансовано через мікрогранти з різних джерел. Завдяки цьому в місті створено мережу громадських просторів, які сконцентровані здебільшого в центральній частині міста [10]. У процесі облаштування громадських просторів у місті здійснено також заходи з популярної концепції “Розумне місто”. Ще в 2017 р. реалізовано три мікропроекти: встановлення електронних сенсорних кіосків; будівництво розумної вулиці (встановлення лав із вмонтованими сонячними панелями та болардів); встановлення камер відеоспостереження [21].

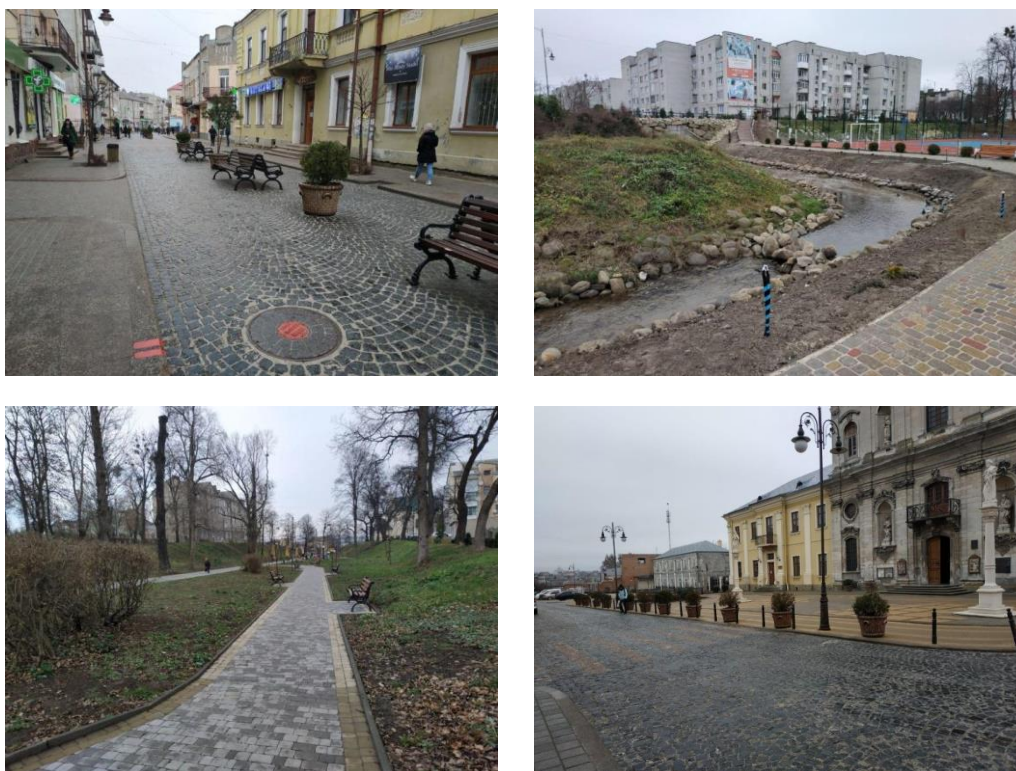

Рис. 3. Золочів у 2019 р. (зліва – направо, зверху – вниз: вул. Маркіяна Шашкевича (пішохідна частина); набережна р. Млинівка; сквер “Зелений Яр”; бульвар Сковороди. Фото І. Сипко [10].

Fig. 3. Zolochiv in 2019 (from left to right, from top to bottom: Shashkevich Street (pedestrian part); Embankment of the Mlynivka River; Green Yar Park; Skovoroda Boulevard. Photo by I. Sypko [10].

Вулицями міста прокладено пішохідний туристичний маршрут “Перлиною Галичини” (екскурсія по Золочеву: Золочівський замок → вулиця Героїв Небесної сотні → вулиця Маркіяна Шашкевича → площа Вічева (пам’ятник М. Шашкевичу). Він передбачає двох–чотирьох годинну екскурсію із ознайомленням туристів з історико-культурними пам’ятками міста. Бере початок з площі Незалежності, де розташовано міський магістрат, будинок “убогих” і пам’ятник В’ячеславу Чорноволу. Далі можна ознайомитись із храмами Воскресіння Господнього та святого Миколая, а також костелом Успіння пресвятої Богородиці. Завершенням маршруту є відвідування Золочівського замку [19] (рис. 4, 5).

Fig. 4. Recreational and tourist facilities of the central part of Zolochiv.

Зелені зони міста. Великі громадські простори у місті формують міські парки та сквери, призначені для відпочинку і розваг. В останні роки в Золочеві впорядковано парк ім. Гетьмана Війська Запорізького Самійла Зборовського (відновлено фонтан та прокладено доріжки), парк “Здоров’я” (проведено благоустрій пляжів), сквер біля пам’ятника Т. Шевченку. В 2019 р. здійснювалися ремонтні роботи в сквері “Зелений Яр” біля

Миколаївської церкви (мікропроект, що здобув перемогу в обласному конкурсі проєктів місцевого розвитку). У вересні 2020 р. міська рада міста прийняла рішення створити на базі міського парку “Здоров’я” парк-пам’ятку садово-паркового мистецтва площею 23,6 га, зокрема 6,0 га водного об’єкта. Окрім благоустрою наявних парків, міська влада створює й нові. У 2015 р. у заплаві між старим і новим руслом р. Золочівка створено парк “Межиріччя”. У ньому облаштовано спортивний майданчик та проведено благоустрій водойми [10].

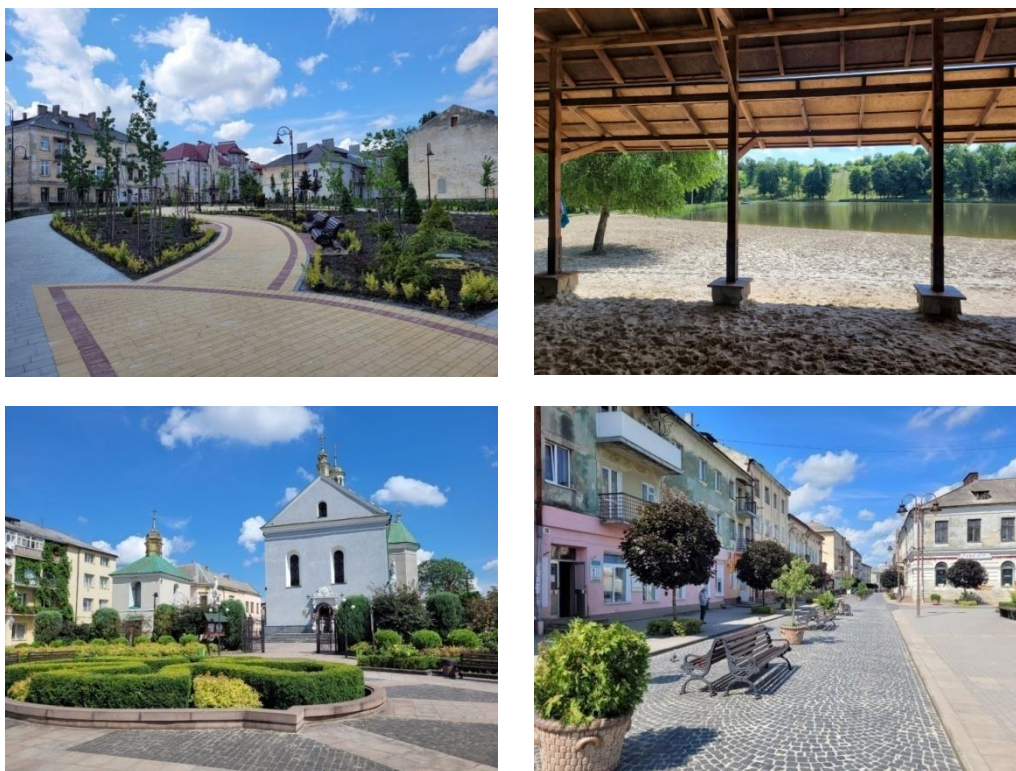

Рис. 5. Золочів у 2023 р. (зліва – направо, зверху – вниз: сквер Івана Франка; озеро Молодіжне – пляж у парку “Здоров’я”; простір перед церквою Воскресіння Господнього; вул. Маркіяна Шашкевича). Фото П. Пановик.

Fig. 5. Zolochiv in 2023 (from left to right, from top to bottom: Ivan Franko Square; Molodizhne Lake - beach in Zdorovya Park; the space in front of the Church of the Resurrection; Shashkevych Str.). Photo by P. Panovyk.

Сквери міста почали залучатися до різноманітних атракцій. Зокрема, у вересні 2019 р. у сквері “Зелений Яр” відбулося театралізоване дійство “Під покровом ночі: Богдан Хмельницький на золочівських валах”. Парк ім. Гетьмана Війська Запорізького Самійла Зборовського разом із площею Незалежності використовуються для святкування Дня Незалежності.

Водні об'єкти і прибережні території. У м. Золочів до найбільш атрактивних належать також громадські простори, що пов'язані з водними об'єктами. На північному сході до меж міста прилягає велике за площею (80 га) озеро Шевченкове. Його орендує Українське товариство рибалок та мисливців. Озеро зариблюють, прилеглу територію прибирають, проводять змагання зі спортивного рибальства, дозволено любительське рибальство. Узбережжя озера частково освітлене, облаштовано місця для рибальства та відпочинку. Вздовж берегів іншого міського озера, Молодіжного, споруджено нову пішохідну набережну, яка стала популярним місцем відпочинку і прогулянок. Створено також громадський простір біля р. Млинівка поблизу Золочівського замку.

Невирішеним питанням залишається розробки маркетингових стратегій просування міста. Не розроблено туристичного бренду Золочева, брендбукінгу і айдентики. Доцільно поліпшити навігацію міста: встановити додаткові туристичні таблиці, зокрема в районі замку, щоб туристи, які приїжджають, знали, що в місті справді можна ще багато чого відвідати. Не має також вказівників на шляху від залізничного вокзалу до центру міста. Інше важливе питання – це проведення сезонних заходів, які б додатково приваблювали туристів, зокрема фестивалів. Їхню реалізацію відкладено на період після подолання російської збройної агресії.

За час, коли в Золочеві проводили заходи з благоустрою центральної частини міста і розширення туристичного простору, відбулася реформа адміністративно-територіального устрою України. У жовтні 2020 р. створено Золочівську міську громаду, яка складається з м. Золочів та території 18 колишніх сільських рад (67 сільських поселень). У 2021 р. затверджено “Стратегію розвитку Золочівської міської територіальної громади до 2027 р.”. За результатами SWOT-аналізу Золочівської міської територіальної громади виявлено, що серед слабких її сторін є все ще недостатнє використання туристичного потенціалу, а саме: основна частина туристів після екскурсії замком покидають місто, не відвідавши його центральної частини. Зазначено, що туризм у громаді розвивається інерційно, а доходи до бюджету громади від туризму та від пов'язаних із ним підприємств сервісу залишаються на низькому рівні та не становлять суттєвої частки надходжень. Для поліпшення ситуації першою зі сформульованих стратегічних цілей розвитку Золочівської громади до 2027 р. є “Економічна, туристична та інвестиційна спроможність громади” [18]. Операційними цілями задля посилення туристичного потенціалу громади встановлено: розвиток інфраструктури туризму; брендинг та промоція Золочівщини, як туристичного центру; підвищення професійного рівня кадрів у туристичній сфері. Тобто стратегія передбачає наступні кроки з розвитку туризму в громаді [18]. Станом на сьогодні найбільшою перешкодою у розвитку туризму, як і загалом економіки держави, залишається широко-масштабна російська агресія проти України. Однак туризм як соціально-економічне явище має здатність дуже швидко відновлюватися після економічних і політичних криз, досвід туристичної галузі показав це неодноразово [22].

Висновки. Малі туристичні міста у своєму розвитку стикаються із численними проблемами. Дуже часто, попри значні туристичні потоки, вони мають малі туристичні доходи, тому що туристи, зазвичай, перебувають у таких містах упродовж короткого часу. Цьому сприяє недостатня кількість туристичних ресурсів, часто – один відомий туристичний об'єкт, який і приваблює туристів. У таких містах спрощена планувальна структура, мало якісних публічних просторів, які водночас могли б стати й просторами туристичними. Золочів типово з таких міст, зробило спробу розширити туристичний

простір, здійснивши ревалоризацію міського центрального району з історичною забудовою і квартальною планувальною структурою, а також низкою інших, окрім Золочівського замку, привабливих туристичних місць. Сучасна ситуація в Україні, пандемія COVID-19 та широкомасштабна російська агресія не сприяють туристичному розвитку держави, однак здійснені заходи з просторового розвитку міста мають у перспективі посприяти підвищенню туристичної важливості Золочева. Цьому додатково посприяли б розробка туристичного бренду Золочева, періодичне проведення культурно-розважальних заходів, залучення туристичних ресурсів усіх 67 населених пунктів, що ввійшли до складу створеної в жовтні 2022 р. Золочівської міської громади.

Досвід м. Золочева, у якому місцева влада спробувала розширити туристичний простір міста і для цього суттєво змінила його центральну частину, є важливим для дослідників, що займаються питаннями сталого просторового розвитку малих і середніх за людністю міст України. Автори статті сподіваються, що це дослідження сприятиме створенню ефективних стратегій і тактик управління містом (особливо з туристичною спеціалізацією), щоб пом'якшити негативних наслідків складної економічної ситуації, у якій опинилися міста України в останні роки у зв'язку з пандемією COVID-19 та російською агресією. Головні напрямки подальших досліджень – вивчення особливостей просторового розвитку в останні десятиліття інших малих міст Галичини, а також аналіз кращих практик із міського планування і дизайну в різних країнах Європи для їхнього використання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бжезовська Н. В. Збереження історичного образу малих міст Поділля в сучасному архітектурному та містобудівному середовищі. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2018. Вип. 51. С.175–181.
2. Гнесь Л. Архітектура житлової забудови малих міст Галичини кінця XIX – поч. XX ст. *Містобудування та територіальне планування*. 2023. № 83. С. 51–62. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.83.51-62>.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text>.
4. Жирак Р. М. Просторова організація малих поселень рекреаційного профілю Українських Карпат. Історичний аспект. *Містобудування та територіальне планування*. 2019. Вип. 71. С. 170–186. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2019.71.170-186>.
5. Золочів.нет. Інформаційний портал. URL: <https://zolochiv.net>.
6. Історія міста. *Золочівська міська рада Львівської області*. URL: <https://zlmr.gov.ua/index.php/2018-03-20-09-34-16/2018-03-20-09-34-58>.
7. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/168070018e>.
8. Лещенко Н. А. Ревалоризація історичних центрів малих міст. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2015. Вип. 41. С. 218–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2015_41_40.

9. Лозинський Р., Лабінська Г., Моргацький В. Роль СЕМАТ у формуванні Європейської системи просторового планування. *Теоретико-наукові засади розвитку наукової думки* : тези допов. V міжнарод. наук.-практ. конф. Рим, 2021. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.1.V>.
10. Лозинський Р. М., Сипко І. Г. Громадські простори туристичного міста Золочів Львівської області. Туристичний бренд як фактор формування позитивного іміджу України на світовому ринку : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Львів, 20 лютого 2020 р.). Львів : ЛІЕТ, 2020. С. 127–130.
11. Лях В. М. Проблеми розвитку та забудови малих і середніх міст в сучасних умовах. Містобудування та територіальне планування. 2019. № 70. С. 338–350. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2019.70.338-350>.
12. Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М. М. Назарука. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 592 с.
13. Офіційний сайт Золочівської міської ради. Проекти місцевого розвитку. URL: <https://zlmr.gov.ua/index.php/2018-03-20-09-55-15/proekty>.
14. Про відзначення 200-річчя з дня народження Маркіяна Шашкевича. Постанова Верховної Ради України. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-VI#Text>.
15. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи : збірник нормативно-правових актів і науково-аналітичних матеріалів / В. С. Куйбіда, В. А. Негода, В. В. Толкованов. Київ : Видавництво “Крамар”, 2009. 176 с.
16. Русанова І. В., Ідак Ю. В. Містобудівний розвиток малих міст в приміській зоні Львова (на прикладі м. Пустомити). *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Архітектура. 2013. № 757. С. 231–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2013_757_38.
17. Соснова Н. С., Тупісь С. П. Проблеми містобудівного розвитку малих міст (на прикладі м. Тячева та смт Буштина Закарпатської області). *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Архітектура. 2015. № 836. С. 144–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2015_836_20.
18. Стратегія розвитку Золочівської міської територіальної громади до 2027 рок. *Золочівська міська рада Львівської області*. URL: <https://www.zlmr.gov.ua/index.php/ekonomichni-rozvytok/788-stratehiia-rozvytku-zolochivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-do-2027-roku>.
19. Туристичний маршрут “Перлиною Галичини” (екскурсія по Золочеву). Золочівська районна державна адміністрація Львівської області. URL: <https://zolochiv-rda.gov.ua/news/1624392759>.
20. ESPON 1.4.1 “The Role of Small and Medium-Sized Towns (SMESTO)” Final Report. URL: https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/fr-1.4.1_revised-full.pdf.
21. Lozynskyy R., Hrymak O., Kushnir L., Terletska O., Vovk M.. City size and functional specialization as factors of smart management: A case of Lviv Oblast, Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. 19(2). P. 384–397. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(2\).2021.31](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(2).2021.31).

22. Lozynskyy R., Kushniruk H. Dynamics and geographical structure of inbound tourism in political transit countries: case of Ukraine. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2020. 29(2). P.335–350. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/112030>.

REFERENCES

1. Brzezowska, V. (2018). Preservation of the historical image of small towns of Podillia in the modern architectural and urban planning environment. *Modern Problems of Architecture and Urban Planning*, 51, 175–181 [in Ukrainian].
2. Hnes, L. (2023). Architecture of residential buildings in small towns of Galicia in the late nineteenth and early twentieth centuries. *Urban Planning and Territorial Planning*, 83, 51–62 [in Ukrainian].
3. State Strategy of Regional Development for the period up to 2020. *Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Zhyrak, R. (2019). Spatial organization of small settlements of recreational profile of the Ukrainian Carpathians. Historical aspect. *Urban planning and territorial planning*, 71, 170–186. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2019.71.170-186> [in Ukrainian].
5. Zolochiv.net. Information portal. URL: <https://zolochiv.net> [in Ukrainian].
6. History of the city. *Zolochiv city council of Lviv region*. URL: <https://zlmr.gov.ua/index.php/2018-03-20-09-34-16/2018-03-20-09-34-58> [in Ukrainian].
7. Guidelines for Sustainable Spatial Development of the European Continent. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/168070018e> [in Ukrainian].
8. Leshchenko, N. (2014). Revitalization of the historical centers of small towns. *Modern problems of architecture and urban planning*, 41, 218–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2015_41_40 [in Ukrainian].
9. Lozynskyy, R., Labinska, H., & Morgatsky, V. (2021). The role of CEMAT in the formation of the European system of spatial planning. *Abstracts of the V International Scientific and Practical Conference "Theoretical and scientific principles of the development of scientific thought"*. Rome, Italy, February 16–19. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.1.V> [in Ukrainian].
10. Lozynskyy, R. & Sypko, I. (2020). Public spaces of the tourist city of Zolochiv, Lviv region. *Tourist brand as a factor in the formation of a positive image of Ukraine in the world market: Collection of materials. II All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference (Lviv, February 20, 2020)*. Lviv, LIET, 127–130 [in Ukrainian].
11. Liakh, V. (2019). Problems of development and development of small and medium-sized cities in modern conditions. *Urban planning and territorial planning*, 70, 338–350. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2019.70.338-350> [in Ukrainian].
12. *Lviv region: natural conditions and resources: a monograph*(2018). Ed.: prof. M. Nazaruk. Lviv : Staryi Lev Publishing House [in Ukrainian].
13. Local development projects. *Official website of Zolochiv City Council*. URL: <https://zlmr.gov.ua/index.php/2018-03-20-09-55-15/proekty> [in Ukrainian].
14. On the celebration of the 200th anniversary of the birth of Markiyan Shashkevych. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-VI#Text> [in Ukrainian].

15. Kuibida, V., Nehoda, V., & Tolkovanov, V. (2009). Regional development and spatial planning of territories: experience of Ukraine and other member states of the Council of Europe: a collection of normative legal acts and scientific and analytical materials, Kyiv: Kramar Publishing House [in Ukrainian].
16. Rusanova, I., & Idak, Y. (2013). Urban development of small towns in the suburban area of Lviv (on the example of Pustomyty). *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Architecture*, 757, 231–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2013_757_38 [in Ukrainian].
17. Sosnova, N. (2015). Problems of urban development of small towns (on the example of Tyachiv and Bushtyna, Transcarpathian region). *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Architecture*, 836, 144–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2015_836_20 [in Ukrainian].
18. Development Strategy of the Zolochiv City Territorial Community until 2027. *Zolochiv City Council of Lviv Region*. URL: <https://www.zlmr.gov.ua/index.php/ekonomichnyi-rozvytok/788-stratehiia-rozvytku-zolochivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-do-2027-roku> [in Ukrainian].
19. Tourist route “The Pearl of Galicia” (tour of Zolochiv). *Zolochiv District State Administration of Lviv Region*. URL: <https://zolochiv-rda.gov.ua/news/1624392759> [in Ukrainian].
20. ESPON 1.4.1 “The Role of Small and Medium-Sized Towns (SMESTO)” Final Report. URL: https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/fr-1.4.1_revised-full.pdf.
21. Lozynskyy, R., Hrymak, O., Kushnir, L., Terletska, O., & Vovk, M. (2021). City size and functional specialization as factors of smart management: A case of Lviv Oblast, Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 19(2), 384–397. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(2\).2021.31](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(2).2021.31).
22. Lozynskyy, R., & Kushniruk, H. (2020). Dynamics and geographical structure of inbound tourism in political transit countries: case of Ukraine. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 29(2), 335–350. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/112030>.

Стаття: надійшла до редакції 29.02.2024
доопрацьована 15.04.2024
прийнята до друку 06.06.2024

MODERN SPATIAL DEVELOPMENT OF SMALL TOURIST TOWNS IN HALYCHYNA: THE CASE OF ZOLOCHIV, LVIV REGION

Roman Lozynskyy¹, Iryna Zakutynska², Oksana Stetsyuk¹,
Lyubomyr Bezruchko¹, Petro Panovyk¹

¹ Ivan Franko National University of Lviv,
41, P. Doroshenko Str., Lviv, Ukraine, 79007
e-mail: roman.lozynskyy@lnu.edu.ua, oksana.stetsyuk@lnu.edu.ua,
lyubomyr.bezruchko@lnu.edu.ua, petro.panovyk@lnu.edu.ua

² Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,

*57, T. Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018
e-mail: irina.zakutynska@pnu.edu.ua*

Ukrainian cities, both large and small, are experiencing profound economic, social, and demographic changes due to the events of the last decade in the country. Russian military aggression, the COVID-19 pandemic, and the economic crisis have led to significant transformations in urban space, which requires a timely response from the authorities, particularly in the field of urban planning and design.

This article analyzes the current spatial development of one of the small tourist centers of Galicia, the city of Zolochiv. Zolochiv, Lviv region. The local authorities have attempted to expand the city's tourist space by revitalizing the central district with its historic buildings and quarterly planning structure. To enhance the tourist attractiveness of the city, they used various means of urban planning and design, attracted funds from national and regional development programs, and international grants, and mobilized their resources.

At the beginning of the twenty-first century, the main impetus for the development of tourism in Zolochiv was the restoration and museumization of Zolochiv Castle, the most famous tourist attraction in the city. The main event in the spatial development of the city in the last decade was the reconstruction of Vicheva Square and the adjacent streets. The city authorities of Zolochiv have also taken numerous measures to improve existing and create new public spaces. A pedestrian tourist route "The Pearl of Galicia" was laid along the streets of Zolochiv. Measures have also been taken to improve the city's green areas, water bodies and coastal areas.

The experience of Zolochiv is important for researchers working on sustainable spatial development of small towns. This research will contribute to the creation of effective strategies and tactics for city management (especially with a tourism specialization) to mitigate the negative effects of the difficult economic situation in which Ukrainian cities have found themselves in recent years.

Keywords: spatial development, tourism, Zolochiv, city, urban planning, urban design, Galicia, public space.